

Hiske Schipper
Emelwerda College, Emmeloord
Contact: info@hiskeschipper.nl

Cabaret bij Nederlands – humor in de klas

1. Inleiding

Als je leerlingen vraagt wat ze het meest hebben gemist tijdens de lockdown door corona, dan is hun antwoord vaak 'de gezelligheid'. Samen kunnen lachen is enorm belangrijk en eigenlijk onmisbaar. Ook tijdens de lessen Nederlands is humor van onschatbare waarde. Het is eigenlijk jammer dat je aan de lerarenopleiding niet leert hoe je grappig kunt zijn of humor kunt gebruiken in je lessen. Gelukkig is dat wel te leren en je kunt bovendien de grappen van anderen gebruiken. Cabaretfragmenten zijn een prachtige aanvulling op ons vak. Op www.cabaretbijnederlands.com zijn veel van deze fragmenten te vinden, met daarbij suggesties voor toepassing in de les.

2. Het gevoel voor humor van leerlingen

De kans is groot dat leerlingen om heel andere dingen lachen dan hun docenten. Hun gevoel voor humor is zich ook nog aan het ontwikkelen. Jongere kinderen lachen bijvoorbeeld om een dommigheid, maar ook om gekke geluiden of om dingen die eigenlijk niet mogen. Wanneer een kind een jaar of dertien is, begint de ontwikkeling

van meer talige vormen van humor, zoals ironie en sarcasme (Cornett 1986). Deze vormen van humor zijn uitingen die alles met taal en communicatie te maken hebben. Om die vormen van humor te begrijpen, moet je je verplaatsen in de gedachten van de andere persoon, binnen de context waarin hij zijn opmerking maakt. Je moet dus leren om situaties vanuit andere perspectieven te begrijpen (Crone 2012). Dat zijn vaardigheden die voor leerlingen in de puberteit best heel lastig zijn, maar waar in het vak Nederlands wel goed aandacht aan besteed kan worden.

Eigenlijk bestaat elke grap uit drie elementen (Berk 2003):

1. een herkenbare situatie;
2. het opbouwen van de spanning;
3. de onverwachte wending.

Wat heel belangrijk is bij humor is dus een referentiekader. Wanneer een leerling niet genoeg voorkennis heeft over de situatie waar een grap over verteld wordt, zal die de grap ook niet goed snappen. Dat verklaart ook meteen waarom leerlingen om heel andere dingen lachen: ze hebben andere voorkennis en een ander referentiekader. Wanneer je zelf grappen maakt of grappige fragmenten laat zien, moet je daar als docent ook heel goed rekening mee houden. Je moet eerst heel duidelijk schetsen wat de situatie is waarin de grap gaat plaatsvinden. Hoe meer voorkennis een leerling heeft, hoe leuker die de grap zal vinden.

3. Positieve aspecten van humor in de klas

Er zijn talloze redenen te noemen om meer en bewuster humor te gebruiken in de klas. Zo kan humor een positief effect hebben op een aantal vormen van intelligentie. Humor kan ervoor zorgen dat een leerling meer *open-minded* wordt. Ook helpt humor om creatiever te denken, doordat verwachtingspatronen doorbroken worden. Daarnaast worden negatieve emoties geblokkeerd en een op humor gerichte *mindset* zorgt voor meer creatieve en ongebruikelijke ideeën. Hier kan een docent gebruik van maken door bijvoorbeeld een cabaretfragment te tonen als voorbereiding op een schrijfpoddracht. Een andere vorm van intelligentie die kan groeien door humor is het kritisch denken. Cabaretiers kijken kritisch naar de maatschappij, naar wat mensen doen en naar bijvoorbeeld de boodschap van politici. Daardoor leer je met een andere blik naar de wereld kijken (Morreal 2009).

Naast het stimuleren van vormen van intelligentie, kan humor ook morele waarden stimuleren. Een belangrijke waarde is het kijken in het belang van anderen, het tegenovergestelde van egocentrisme. In de meeste situaties reageren mensen met emoties die op zichzelf gericht zijn, maar door te reageren met humor kun je zaken vanuit een breder perspectief bekijken. Het bewaren van geduld, de tekortkomingen van mensen,

verschillen tussen mensen, het beslechten van conflicten, het zijn allemaal zaken waar je makkelijker mee om kunt gaan door te reageren met humor (Morreal 2009).

Ook voor docenten heeft het gebruik van humor veel voordelen. Het verlicht spanningen en helpt je om te gaan met lastige situaties, het zorgt voor het verkrijgen en versterken van een sociale band en het helpt om het gedrag van anderen te beïnvloeden en om dat gedrag bij te sturen (Bell & Pomerantz 2016). Je kunt humor dus doelbewust inzetten om aandacht te krijgen, om een band op te bouwen met leerlingen en om weerstand te verlichten (Berk 2003).

4. Waarom cabaret bij Nederlands?

Je hoeft niet per se zelf als grappentapper voor de klas te staan om de positieve aspecten van humor in het lokaal te merken. Je kunt ook de humor van anderen heel effectief inzetten. Het internet staat immers vol met cabaretfragmenten die heel goed gebruikt kunnen worden tijdens de lessen Nederlands. Er zijn vier redenen om dat te doen. In wat volgt, worden deze nader toegelicht.

1. *Cabaret als aanvulling op de lessen* – Met cabaret kun je je lessen als docent leuk aanvullen, bijvoorbeeld door de les te beginnen met een fragment als aandachtstrichter of appetizer. Hiermee kun je lesdoelen, maar ook de inhoud van de les, zichtbaar maken, en de lesstof betekenis geven. Ook kun je de cabaretfragmenten gebruiken als aanleiding voor een discussie in de klas. Door vragen te stellen naar aanleiding van het gekozen fragment kun je als docent het denken van leerlingen zichtbaar maken, aansluiten bij hun voorkennis en ervoor zorgen dat de nieuwe lesstof beter beklijft. Daarnaast kan het gebruik van grappige fragmenten motiverend werken bij leerlingen.
2. *Cabaret om de lesstof zichtbaar te maken* – Heel veel vaardigheden die bij het schoolvak Nederlands aan bod komen, worden zichtbaar gemaakt in cabaret. Cabaret leent zich voor onderwijs in poëzie, maar ook om leerlingen te laten nadenken over taal en hen te laten spelen met taal. Ook bij het onderdeel ‘formuleren’ zijn veel geschikte cabaretfragmenten te vinden. Juist wanneer je een fragment laat zien waarin taalfouten gemaakt worden, wordt het belang van dit vakonderdeel zichtbaar voor leerlingen. Ook op het gebied van ‘argumenteren’, ‘presenteren’ en ‘communiceren’ zijn veel grappige, maar ook erg leerzame fragmenten te vinden. Soms moet je wat beter zoeken, maar zelfs voor de vakonderdelen ‘historische letterkunde’ en ‘moderne letterkunde’ zijn cabaretfragmenten te vinden die de lesstof aanvullen en ondersteunen. De raakvlakken tussen het schoolvak Nederlands en cabaret zijn erg groot.

3. *Cabaret als kunstvorm* – Cabaret is meer dan alleen leuk. Cabaret is, net als literatuur, een kunstvorm. In deze kunstvorm vormt de taal heel vaak het uitgangspunt en wordt er op hoog niveau gespeeld met de taal, net zoals in literatuur. Een docent Nederlands heeft als taak leerlingen kennis te laten maken met taal als middel om kunst te maken. Dat kan via literatuur, via poëzie, maar ook via cabaret. De kunstvorm cabaret staat, mede door de humor, wellicht dichterbij de leerlingen dan bepaalde literaire werken, waardoor cabaret een mooie brug kan vormen naar literatuuronderwijs.
4. *Cabaret om leerlingen te vormen* – Het schoolvak Nederlands is van oudsher niet alleen gericht op het ontwikkelen van taalvaardigheid, maar ook op de vorming en socialisatie van leerlingen. Je kunt als docent cabaretfragmenten gebruiken die zorgen voor mooie discussies over de grenzen van humor heen, en daarbij bijdragen aan het nadenken over maatschappelijk relevante vraagstukken. Net als literatuur kan cabaret leerlingen leren reflecteren (Bakker & Ravesloot 2014).

5. Besluit

Het gebruiken van meer humor in de lessen is niet iets wat je zomaar doet. Humor is heel persoonlijk en kan, zeker bij leerlingen, verkeerd vallen of niet goed aankomen. Door als docent veel te proberen leer je snel wat goed werkt en wat niet. Een goed referentiekader schetsen, is heel belangrijk. Omdat oudere leerlingen meer kennis van de wereld hebben, werken cabaretfragmenten bij hen beter dan bij jongere leerlingen. Mooie suggesties voor cabaretfragmenten zijn te vinden op: www.cabaretbijnederlands.com.

Referenties

- Bakker, C. & C. Ravesloot (2014). “Grenzeloze humor? Cabaret bij het schoolvak Nederlands”. In: *Levende Talen Magazine*, 6, p. 10-15.
- Bell, N.D. & A. Pomerantz (2016). *Humor in the Classroom. A Guide for Language Teachers and Educational Researchers*. New York: Routledge.
- Berk, R.A. (2003). *Professors are from Mars, students are from Snickers: how to write and deliver humor in the classroom and in professional presentations*. Sterling: Stylus Publishing.
- Cornett, C.E. (1986). *Learning Through Laughter: Humor in the Classroom*. Bloomington: Phi Delta Kappa Educational Foundation.
- Crone, E. (2012). *Het sociale brein van de puber*. Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker.

11. Taalvaardigheid secundair onderwijs/voortgezet onderwijs

Morreal, J. (2009). *Comic Relief: A Comprehensive Philosophy of Humor*. Oxford: Wiley-Blackwell.